

Dravo regulirajo!

Koliko so lansko leto naredili samo pri Št. Janžu

Ljubljana, 12. januarja.

Izmed vseh rek, ki tečejo po slovenskem ozemlju, je Drava prav gotovo najbolj mogočna in tudi najbolj nevarna reka. Glede na veliko škodo, ki jo je Drava redno povzročala ob povodnjih, pri čemer je odnašala velikanske površine plodne zemlje ter menjala svojo strugo, so že pred svetovno vojno bili izdelani obsejni načrti za regulacijo Drave. Po teh splošnih načrtih so bile tudi že pred svetovno vojno izpeljane številne regulacije, ki so v marsičem omejevale divjanje Drave. Seveda regulacijska dela niso bila zaključena in ko je v svetovni vojni vsako leto obče koristno delo počivalo, tudi regulacija Drave ni napredovala. V teh letih in prvih novojnih letih je Drava ob povodnjih marsikje nedovršena regulacijska dela popolnoma podrla in ušla iz že uravnane struge. V zadnjih letih pa banska uprava v Ljubljani z državnimi in svojimi prispevki zopet temeljito ureja Dravsko strugo v glavnem po že obstoječem regulacijskem načrtu.

Vedno večja škoda

Tako je v lanskem poletju in jeseni doživela dravska struga precejšnje spremembe na različnih, najbolj nevarnih mestih. Prva večja dela so bila izvršena v dravski strugi ob Sv. Janžu in Vurberku. Tam je namreč Drava 500 m nižje od Kranjčevega prevoza čez Dravo, ki veže desno obrežje naselbine Sv. Janž, Starše, Rošnje z levo obrežjem, zlasti Sv. Martinom, v dolžini 3 km razcepljena na mnogo rokavov. Med temi rokavi sta dva večja, in sicer stranski rokav proti Vurberku, ki ga domačini nazivajo Vrščica struga in glavni rokav proti Sv. Janžu. Proti Sv. Janžu je bila že pred vojno izpeljana regulacija struge. Radi nevdrževanja med in pod vojni, pa so povodnji vse te regulacijske zgradbe vedno bolj podirale in Drava si je zopet urala pot v že pred vojno s posebno zgradbo pregrajeno Vrščico strugo. V teku let je Drava Vrščico strugo tako razširila in poglobila, da je v zadnjih letih otekala po tem rokavu že skoraj cela tretjina dravske vode. Posledice tega so bile seveda hude in so prinesle precejšnje škodo. Skozi Vrščico strugo otekajoča voda se je zajedala vedno bolj v levo obrežje, odnašala plodno zemljo in preplavljala pašnike in celo višje ležeče njive ob Staršah in Sv. Janžu. Nekaj nižje od tod pa je vsa Drava celo zapustila svojo glavno strugo in zavila proti Kaniži, kjer je ob celi obali odnašala in uničevala, ter tako povzročila posestnikom velikansko škodo. Da je mogla Drava celó spremeniti glavno smer struge, so bile vzrok prenizke zgrajene regulacijske zgradbe, ki so se končale pred desnim stranskim rokavom pri Kaniži in so bile zgrajene še pred svetovno vojno.

Veliko ozemlje — dravska struga

V tem odseku znaša širina razdejane struge Drave z vsemi rokavi v najširšem delu pri Staršah poldrug kilometer. Dolžina teh številnih rokavov pa meri približno 2½ km. Celotna površina ozemlja, ki je v teh krajih v območju Drave, meri približno 3 km². Od te površine zavzema eno tretjino voda, druga tretjina je neplodna in se stoji v glavnem iz grušča in naplavin, tretja tretjina pa je plodna in sestoji iz travnikov, pašnikov in gozdov na dravskih olokih med posameznimi rokavi.

Važne koristi regulacije

Če bi se izpeljala v tem odseku temeljita regulacija Drave, bi bilo mogoče omejiti dravsko strugo na eno desetino dosedanjega ozemlja. Ostali svet, zlasti že omenjena nerodovitna tretjina, bi v teku let lahko zopet postala plodna, kar bi bilo izrednega gospodarskega pomena za razmeroma siromašno prebivalstvo teh krajev. Regulacija tega odseka pa bi prinesla še drugo znatno korist. Z uravnavo dravske struge v tem odseku bi bila namreč odstranjena nevarnost puščanja in odnašanja zemljišče tudi za nižje ležeče kraje, kateri sicer danes še niso hudo prizadeti, vendar jim Drava z vsakim lefom grozi vedno bolj. Olajšano bi bilo tudi splavljanje lesa in odstranjen nevarnost, da izgubi levi breg direktno zvezo med Plutjem, odnosno Krčevino pri Vurberku in Sv. Martinom.

Draga dela

Leta 1935 je bil izdelan za regulacijo vsega tega odseka splošni načrt, po katerem bi znašali stroški za vso regulacijo okrog 4.500.000 Din. Iz državnega fonda za javna dela je bilo določenih za prva dela v proračunskem letu 1935-36 350.000 Din. In lani je tehnični oddelek banske uprave že v začetku februarja začel z regulacijo, ki je bila v svojem prvem delu končana meseca oktobra 1936.

Obsežne in zanimive zgradbe

V lanskem letu so bile izvršene podolžne zgradbe ob otoku pri Vrščici strugi. Ta pregrada je dolga 177 m. Z obstoječo zgradbo pri Staršah je bila ojačena in zvišana v dolžini 270 m, pri Kaniži pa je bila zgrajena 133 m dolga podolžna zgradba s travertino. Poleg teh večjih del so bila opravljena seveda še manjša regulacijska dela, ki so jih krajevne razmere zahtevale. Pri gradbenih delih so se upoštevali samo tisti načini, ki so se doslej na Dravi še najbolj obnesli. Tako so v glavnem vse zgradbe, ki so pri nizki vode ležale pod vodo, zgradili iz 6 m dolgih in povprek položenih 1 m debelih butar — tonač. Te butare so v glavnem spletene iz vrbovine, napolnjene z izbranim debelim prodnim kamnom in povezane na vsakih 40 cm z debelo žgano žico. Vznosje vsake tako zvane fašinske zgradbe so zavarovali proti izpodkopavanju s primernim številom vzdolž položenih butar iste velikosti. Na te podolžne položene butare so nalagali še kamnomet, to je plast kamnja, ki je bil v tem primeru napravljen iz betonskih plošč in klad. Zgornjo plast vsake fašinske zgradbe pa so utrdili z dvema vrstama pilotov, ki sta stali po 4,25 m narazen. Glave pilotov gledajo še približno 30 cm nad fašinsko zgradbo in so na zato obe pilotni vrsti 30 cm visoko še zadelali z rantami, v katere so vložili radi obtežitve debel prodni ali pa umetni betonski kamen. S tem so bile zgradbe v svojem spodnjem delu, to je pod nizko vodo, dograjene. Ker se mora vsaka taka zgradba najprej temeljito sesti, zgornjega dela lani ni bilo mogoče začeti in bodo zaradi tega zgornji del, ki leži nad nizko vodo, izvršili letos. Zgornji del zgradbe bo obstojal iz betonskega kamnja in sicer v obliki nasipa, ki bo 1½ m nad nizko vodo, torej v višini srednje vode.

Lep zaslužek za domačine

Pri vseh teh delih je bilo v lanskem letu zaposlenih povprečno po 60 do 80 delavcev. Grad-

beni stroški so znašali okrog 493.000 Din, od česar je bilo porabljenih za nabave cementa, žice, fašin in lesa okrog 290.000 Din, za delavske mezde pa je šlo nad 200.000 Din. Ker je tudi za tekoče proračunsko leto iz drž. tonda za javna dela določenih 280.000 Din za regulacijo tega odseka, je popolnoma jasno, da bodo v letošnjem letu z regulacijo temeljito nadaljevali. Vsa ta gradbena dela so se in se še bodo vodila v mešani režiji tehničnega razreda v Mariboru. Glede na to, da pride tudi dobava fašinskega materiala in lesa tudi domačinom v prid moremo računati, da znaša celotni zaslužek domačinov, tako delavcev, voznikov in kmetih dobaviteljev najmanj 50 do 60% gradbenih stroškov. Povsod tam, kjer pa ni treba za fašinske zgradbe nakupovati ničesar drugega, kakor žico in se vsa dobava potrebnega prodnega kamnja in gramozja izvrši od domačega prebivalstva, tedaj dobe domačini tudi do 80% porabljenih vsot. Tako je lanska regulacija poleg tega, da je v

Pred 10 leti in danes

Dva vzgleda občin. gospodarstva

Pod komisariatom vladnega komisarja, gospoda Antona Mencingerja, je mestna občina ljubljanska izdala in razpisala posebno 6% obligacijsko posojilo v nominalnem iznosu 80 milijonov Din, namenjeno gradnji stanovanjskih hiš. Subskripcija tega posojila iz leta 1927 in 1928 ni uspela. Vsega skupaj je bilo podpisane komaj 11 milijonov 995 tisoč dinarjev posojila. Pri tem podpisovanju pa so bila v pretežni večini udeležena mestna podjetja oziroma mestne ustanove in nekateri važnejši in večji penzijski fond in večji zavarovalni zavodi. Prav malo je torej odpadlo na manjše ljudi, t. j. na obrtnike, trgovce in uradnike.

V zvezi z razpisom navedenega posojila je morala mestna občina ljubljanska misliti na tisk v ta namen potrebnih obveznic MOL. S tozadevnim naročilom je tedaj mestna občina ljubljanska zelo hitro, in še preden je bil zaključen rok za subskripcijo, je bilo že oddano tiskarni naročilo za tisk 30.000 kosov obveznic v kombiniranem knjigo in bakrotisku. Računalo se je tedaj, da bo subskripcija 30 milijonskega posojila 100 odstotno uspela in da bo zato treba čim prej razdeliti med podpisnike vseh 30 tisoč obveznic. Tiskarnar je v dogovorjenem roku dobavil vseh 30.000 izvodov obveznic s 30.000 kuponskimi polami, ter še 490 izvodov rezervnih obveznic, skupno za ceno 150 tisoč 999 Din. Ker pa je subskripcija izpadla zelo slabo in je bilo podpisane komaj eno tretjino posojila, je bil tako tisk 30.000 izvodov obveznic popolnoma odveč in je ležalo skoraj dve tretjini teh obveznic prav do zadnjega časa v trezorju mestne blagajne. Ti zaboji neporabljenih obveznic so bili mestni blagajni ves čas v veliko napotje. Zato je mestna blagajna sedaj na odredbo gospoda župana ves ta papir prodala najboljšemu ponudniku po 60 par za kg in s tem napravila prepotraben prostor drugim papirjem. Iz tega je razvidno, da je bil tisk obveznic pred znanim rezultatom o subskripciji na vsak način prenaplajen in je tako ljubljanski mestni občini tudi gnočno mnogo škodoval.

V tej zvezi bi bilo pripomniti, da so znašali vsi stroški tedanje subskripcije s tiskom obveznic vred skupno Din 271.342,97.

Preteklo leto, ko je mestna občina ljubljanska zopet izdala razglas na prebivalstvo in ga povabila, naj se v čim večji meri udeleži podpisovanja novega 6% obligacijskega posojila v nominalnem znesku 20 milijonov dinarjev, to pot za likvidnost Mestne hranilnice, se je moral postopek ponoviti. Pri tem pa se je polagala največja skrb na to, da bi občini ne narastli stroški v takšno višino, kot se je to zgodilo leta 1927. Ne samo, da so se stroški reklame kolikor mogoče omejili, dalje stroški pri tisku lenakov in slanih neobhodnih, a to akcijo zvezanih izdatkih, glavna skrb se je polagala prav na kolikor mogoče cenen tisk novih obveznic. V tem pogledu je bil merodajen v prvi vrsti rezultat subskripcije, kajti šele potem, ko je bilo točno znano, koliko obveznic in kakšne želijo imeti podpisniki, se je mestna občina pričela pogajati o natisku obveznic. S tem se je seveda vsa stvar silno pocenila. S tiskarno je mestna občina napravila pogodbo za tisk obveznic v 6000 izvodih, torej le toliko, kolikor jih bo mestna občina potrebovala, ko bo v prvi polovici februarja 1937 razdelila nove obveznice med podpisnike. Razumljivo je torej, da je zaradi tega tudi račun tiska mnogo nižji in da bo mestna blagajna plačala za dobavo teh obveznic bruto 24.000 Din. Torej je tisk obveznic leta 1927, ko je bilo podpisane komaj 40% razpisane posojila, stal mestno ob-

osnovi omogočila temeljito regulacijo tega odseka, prišla v prid tudi siromašnemu prebivalstvu, ki je ob regulacijskih delih našlo izreden in dobrodošel zaslužek.

Priloga s slikami

Na naš poriz, naj se priglasijo naročniki našega lista, ki bi bili pripravljeni za skromno doplatilo 2 Din mesečno naročiti poleg lista tudi prilogo s slikami, smo dobili doslej toliko odgovorov, da bomo prilogo začeli izdajati.

Prva redna priloga s slikami bo priložena našemu listu v soboto, dne 30. januarja. Izhajala bo redno vsako soboto.

Vse one naše naročnike, ki se doslej še niso priglasili za prilogo, prosimo, da to čimprej store. Le s pravočasnim prihlasom si boste zagotovili nemoteno pošiljanje priloge s slikami.

Za one, ki niso redni naročniki našega lista, bo priloga na razpolago pri razprodajalcih našega lista in v tobakarnah.

Naša tiskarna bo v teh dneh pripravila vse, kar je potrebno, da bodo slike dovolj čiste in razločne. Upamo, da bo potem ilustracija tudi v offset-tisku ugajala, ker nam razmere zaenkrat ne dovoljujejo, da bi jo začeli tiskati v bakrotisku.

— Pri zaprtju motnjah v prebavi vzemite jutraj na prazen želodec kozarec naravne »Franz-Josef grenčice«.

Sneg v južnih krajih

Iz Sarajeva poročajo, da v osrednji Bosni že nekaj dni gosti sneg. Zaradi globokega snega je onemogočen in prekinjen promet na državni cesti čez planino Romanijo.

V Črni gori so zadnje dni goste hudi snežni zamesti, ki imajo prav tako hude posledice za promet. Ceste med Beranami, Andrijevci in Podgorico dalje med Beranami in Pečjo, med Beranami, Bjelimi poljem in Plevljem so za promet zaprte, ker jih je zamele debel sneg. Več poštnih avtomobilov je obitalo v snegu. Delavci sicer marljivo odkopavajo ceste, je pa le malo upanja, da bi ceste kaj kmalu rešili neprijetne snežne odeje.

Opis našega prvega zdravilišča

(Po raznih virih sestavil dr. A. M.)

(Nadaljevanje.)

Kakšno skrb in pozornost so v prvi dobi posvečali slovečim slatinskim vrelecem, naj pokaže cesarska odločba iz leta 1721, ki je storila, da je bila slatinska rudninska voda poslej tolikrat preizkušena, preden je zavzela eno izmed prvih mest med zdravilnimi vodami v srednji Evropi. Odločbo podajamo v njenih značilnejših stavkih.

»Po smrti našega svetovalca in prijatelja Konrada Henckla so se pokorno vdani prosilci (enajsteri dunajski lekarnarji) obvezali, da bodo iz ljubezni do bližnjega, to za človeško zdravje tako koristno vodo ohranili in razpošiljali... Obvezujejo se tudi, da steklenica slatinske vode ne bo presegla cene 36 kr... Nastavili bodo nadzornika za vrele in njim pravilno zajejanje, ki se bo vršilo le ob lepem vremenu in se bo tako zajeta voda takoj zapечатila... Zato bo vsako leto eden izmed lekarnarjev odpotoval na kraj sam, da uredi vse, kar je potrebno... Vrh tega bodo v naši dvorni pisarni plačali za vsako steklenico 6 kr. pristojbine, ne da bi steklenici zvišali ceno... Vsaka pošiljatev slatinske vode mora biti na Dunaju preiskana po zdravniku, ki ga določi zdravniški vseučiliški oddelek; obenem se mora vselej ena steklenica oddati tudi naši vladi.

Omeniti je treba, da je tudi javnosti veliko lažje, če na vestnem in zanesljivem razpošiljanju slatinske vode... Tozadevno dovoljenje dajemo s poveljem vred, da ne sme nihče razen njih prodajati slatinske vode, sicer jih zadene kazen z izgubo tega dovoljenja. To pravico jim dajemo, ker je bila dolej v razpošiljanju zdravilnih vrelec navada, za dobo treh let... Ako bi se v tej triletni dobi pregrešili zoper naše odredbe in bi zlasti hoteli

slatinsko vodo »Contrabande« pošiljati, bi jih takoj zadela zapretna kazen. To resno mislimo po tem pisanju, zapечатim z Našim cesarskim pečatom, ki je dan v našem mestu na Dunaju: 17. marca l. 1721 Karel.«

Ta slovesno odločba vsebuje tri reči, ki so vredne posebnega poudarka. Prvo je priznanje, da je slatinska voda koristna za človeško zdravje. Drugo je navodilo, da je treba zdravilno vodo razpošiljati iz ljubezni do bližnjega. Tretje je povelje, da mora biti to razpošiljanje vestno in zanesljivo zaradi javnega priглеda in blaga. Vse troje priča, kako visoko sta že ob koncu 17. stoletja stala sloves in cenitev slatinske zdravilne vode.

2. Glasniki razvoja in napredka.

Čudno je, da ne najdemo v slatinskih podzemeljskih rudninah nobenih snovi, ki bi bile strupene in zaradi tega zdravju in življenju škodljive. Slatinski vrele privro na svetlo čisti in sveži in polni zdravilnih snovi.

V davni dobi, ko so ljudje že umeli izrabljati vodo, še niso poznali kemije. Razlagali so si po svoje to čudovito zdravilno silo, dokler ni zdravniško-kemijska veda v poznejših stoletjih po mnogih znanstvenih raziskovanjih dognala glavnih sestavin rudninskih vrelec.

Prvo fizikalno-kemično preiskavo je napravil fizik dr. Jan Ben. Gröndel. Izsledke je objavil na Dunaju 1685 v latinskem in v Gradcu 1687 v nemškem jeziku.

V naslednjem stoletju je kemijska veda v mnogočem napredovala, zato je tudi steklenice poznejše razkrojitev slatinske zdravilne vode znanstveno temeljitejša in stvarna popolnejša. — Pomembnejši kemiki in fiziki, ki so raziskavali slatinske zdravilne vrele so sledeče po časovnem redu.

Dr. Dietl, Dunaj 1772; Suess Jos. Al., Gradec 1803; Lavrencij dr. Vest, Graz 1821; A. Schröter 1841; V. Ferstel, Dunaj 1853; Kauer, Dunaj 1859;

Max Buchner, Dunaj 1874 in 1884; K. v. John, Dunaj 1876; Ludwig E. Panzer Th. in Zdarek E., Dunaj 1907 in 1909; dr. Ambroz, Ljubljana 1921; dr. Adolf Režek, Zagreb 1932. Ta poslednji posega vsako leto globlje v analizo slat. vode.

Preobširno bi bilo navajati tukaj vse kemično dognane sestavine slatinskih vrelec. Gotovo je dejstvo, da spada rudninska voda slatinskih vrelec v alkalno-slatinsko skupino, ki ima največ podobnosti z vrele v Karlovi Varah. Razlika je v tem, da so slatinski vrele hladni, oni pa topli. Presegajo pa vrele v Karlovi Varah in Vrnjački banji po mnogo večji množini soli, kar daje Rogaški Slatini prednost pred vsemi znanimi vrele podobne skupine.

Kateri so najvažnejši sestavni deli slatinskih vrelec? Vse raziskave in razkrojitev slatinske rudninske vode se nesporno vjemajo v sledečih izsledkih. V prvi vrsti omenjajo magnezijev bikarbonat, ki je v slatinskih vrele v takih množinah, da nadkriljuje v tem pogledu daleč vse ostale vrele. Prav tako se nahaja v veliki množini v slatinskih vrele natrijev sulfat, ki je za zdravljenje nič manj važen ko magnezijev bikarbonat. Raziskave naštevajo tudi še natrijev in kalcijev bikarbonat, kakor tudi količine ogljikove kisline. To so le glavne zdravilne sestavine. Prihajajo pa v poštev še druge tvarine, katerih zdravilna moč nam ni še popolnoma znana. In kdove, ali bo kdaj segla človeška znanost v vse te tajnostne predelčke matere narave? »Narava ostane tukaj večno naša mojstrska zdravnica, ki v splošno mineralne vode sprejme to, kar najde; in dela zanesljivo, brez tehtnice v roki!« je zapisal strokovnjak Suess 1803 v svoji razpravi o slatinskih vrele.

Sporedno s kemiki in fiziki so pisali o Rogaški Slatini zlasti zdravniki. Obširne in izčrpne so razprave, v katerih so o rabi slatinske vode poročali v preteklem stoletju znameniti zdravilski zdravniki v Rogaški Slatini. Dr. Matija Macher, Dunaj 1823; dr. Jožef Šok, Gradec 1836 in 1837; dr. Ernst Fröhlich, Gradec 1837, dr. L. Hoisel,

Celje 1881: Vsi ti in drugi številni zdravniki so pravilno ocenili vse lastnosti številnih dobrotelčnih tvarin, ki jih vsebujejo slatinski zdravilni vrele. Ob skrbni vestnosti jim je stala ob strani zdravniška spretnost in umetnost, da so od teh naravnih zdravil pravilno izbirali, dobro vse pretehtali, uvidno uporabljali za vsakega bolnika posebej, da je moglo biti njih delo v srečo in blagor bolnemu človeku.

Kjer in kadar je bila Rogaška Slatina manj poznana in ovaževana pri zdravih in bolnih ljudeh, je bila povsod in vselej krivda na zdravniških, ki so Rogaško Slatino premalo upoštevali. Kadar je hotel kateri izmed njihovih bolnikov v zdravilišče, so mu nasvetovali namesto domačega: tuje, inozemsko zdravilišče, katerega imena so se še spominjali iz medicinskih knjig. Nasprotno se je pa tudi večkrat zgodilo, da so v nepoznanju Rogaške Slatine pošiljali v to zdravilišče bolnike, ki so bili bolni na pljučih; češ da je tukaj zdrav in čist zrak. Brez dvoma je v Rogaški Slatini čist zrak, vendar leži slatinsko zdravilišče prenikno, zato vsebuje veliko vlage. Tako podnebje pa je škodljivo za bolne na pljučih.

Po mnogoletnih izkušnjah in strokovnem izvestju imenovanih štirih in drugih zdravnikov so se v Rogaški Slatini zdravili in tudi ozdraveli bolniki od sledečih bolezni: Od boleznih ledvice in črevesa, kadar je kronični žledodni in črevesni katar; od boleznih na jetrih, kakor so žolčni kamni; od boleznih presnavljanja, kakor je debelost, ghit sladkorna bolezen; od boleznih v območju krvnega obtoka: srčne pogoške, arterioskleroza, srčne nevroze; od krvne boleznih kakor: kloroza in anemija; od boleznih ledvic in kroničnega vnetja mehurja; od lahke živčne bolezni kakor: nevastenija, histerija, nespečnost, nervoznost in glavobol.

Ne gre, da bi v tej zgodovinskih zapiski razpravljali o vplivu slatinske rudninske vode na vse te bolezni, ker vse to spada v dolžnost kopališkega zdravnika, ki odreja količino in vrsto vode v vsakem posameznem slučaju drugače.